

AZ ŐSZI BÚZA TERMESZTÉSÉNEK GAZDASÁGI KÉRDÉSEI A 2024-ES ÉV ALAPJÁN

TÓTH József Barnabás¹ – PÁSZTOR Norbert²

¹ Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza Sóstói út 31/B, toth.jozsef@nye.hu

² Hallgató, Nyíregyházi Egyetem Nyíregyháza Sóstói út 31/B, pasztynorbi@gmail.com

<https://doi.org/10.71066/FTTMK.1.30>

Bevezetés

2020 és 2024 közötti időszakban a globális és hazai gabonapiac jelentős változásokon ment keresztül, amelyeket különböző geopolitikai események, időjárási viszonyok és gazdasági folyamatok befolyásoltak.

A Nemzetközi Gabonatanács (IGC) adatai szerint a globális búzatermés a 2024/2025-ös gazdasági évben elérte a 798 millió tonnát, ami 3 millió tonnával haladta meg az előző szezon termelését. A felhasználás 804 millió tonnára nőtt, míg a zárókészletek 266 millió tonnára csökkentek, ami végső soron 2%-os globális visszaesést jelent (PÁSZTOR, 2024).

Az Európai Unióban a 2024/2025-ös szezonra vonatkozóan 120,2 millió tonnás búzatermést prognosztizáltak, ami 4%-kal marad el az előző évi termeléstől, és a legalacsonyabb szint 2020/2021 óta. Azonban az Európai bizottság megemelte készleteinek kilátásait az 2024-es szezonból várhatóan megmaradó mennyiségre, azaz a 2024/25-ös gazdálkodási szezon végére az uniós búza-készletekre vonatkozó előrejelzését a 2024 november havi 12,2 millió tonnáról 13,5 millió tonnára emelte, az idei szezonra vonatkozó magasabb készletek miatt (AKI). (internet-1). Magyarországon az Agrárgazdasági Kutatóintézet adatai szerint 2024-ben közel 5 millió tonna búza termett, 5,8 tonna/hektár átlaghozammal. Az étkezési búza termelői ára 2024 októberében 78 430 Ft/tonna volt, ami 21%-os növekedést jelentett az előző év azonos időszakához képest (internet-2).

Ezekkel a gabonapiaci folyamatokkal párhuzamosan az inputanyag árak is hasonló hullámmozgásokat mutatnak keresztül.

2020–2022 között a műtrágyaárak fokozatos emelkedést mutattak, amelyet a nyersanyagok és az energia árának növekedése, valamint a globális kereslet élénkítése okozott. 2023-ban már viszont a műtrágyaárak jelentős csökkenést mutattak. Az AKI adatai szerint például a műtrágyák átlagos ára több mint 36%-kal esett vissza 2023-ban az előző évhez képest. Például a karbamid tonnánkénti ára 346 ezer forintról 241 ezer forintra csökkent, míg a mészammon-salétromé 255 ezerről 164 ezer forintra mérséklődött (CSOLTAI, 2023). 2024-ben a műtrágyaárak tovább csökkentek. Az AKI jelentése szerint a műtrágyaárak átlagosan 36,9%-kal voltak alacsonyabbak 2024 első hat hónapjában az előző év azonos időszakához képest. Például egy tonna Nitrosol 30% műtrágya átlagos ára 123 ezer forint, az ammónium-nitráté 146 ezer forint, míg a karbamidé 177 ezer forint volt a vizsgált időszakban (CSOLTAI, 2024.)

Ugyanebben a vizsgált időszakban a növényvédőszer árak és mezőgazdasági gépi munka költségek is folyamatos növekedést mutattak, ami egyes termékek esetében ár duplázódást is jelenthetett (MEDINÁNÉ, 2023).

Mindezek fényében minden eddiginél fontosabb, hogy ökonómiai szempontból elemezzük az egyes mezőgazdasági termékek előállításának költségét és jövedelmezőségi viszonyait.

Tanulmányunkban azt a fő kutatási célt tűztük ki, hogy az Agrárgazdasági Kutatóintézet (AKI) inputanyag árait felhasználva egy mikro mezőgazdasági vállalkozás gépi költségeinek példáján megvizsgáljuk egy hektárra vetítve az őszi búza termesztésének termelési költségeit a 2024-es év vonatkozásában és több scenáriót elemezve meghatározzuk annak jövedelmezőségi viszonyait. Mindehhez rész célként megvizsgáltuk az orosz-ukrán konfliktus okozta termény ár és inputanyag költségek változását és az arra leginkább ható tényezőket.

Anyag és módszer

Ráfordítások és termelési költség meghatározására használt anyagok és módszerek

- Az őszi búza termesztés termelési költségeinek meghatározásához (1. táblázat) az AKI 2024 évi input és - hiteles szakirodalmi források hiányában - egy 50 hektár alatti üzemméretű mezőgazdasági vállalkozás gépköltség adatait használtuk fel, hiszen a hazai agrár vállalkozások túlnyomó többsége (>50%) ebbe az üzemméret kategóriába tartozik.
- Az árak nem tartalmazzák az ÁFÁ-t, tehát nettó áron történtek a kalkulációk.
- A termőterületek saját birtokot feltételeznek, azaz nincs földbérleti díj, mint extra költségteher. Ezért a kalkulációk során használdozati költséget számoltunk az átlagos földbérleti díjakkal és az inputanyagok 6%-os kamaton történő hozam elvárásával. A kalkulált összeg kerekítést követően 140 eFt/ha.
- A vizsgált gazdaság 1. táblázatban látható termesztéstechnológiáját vizsgáltuk.

1. táblázat: A vizsgált búzatermesztési technológia és költségei

TECHNOLÓGIAI MŰVELETI LAP						
Időpont (hó/ dekád)	Művelet	Ráfordítás típusa	Ráfordítás (1 hektárra)		Egységár (Ft/M.e.)	Költség (Ft/ha)
			Mennyiség	M.e.		
X-XI	Műtrágyarakodás, -feltöltés	gépi munka	0,05	óra	15 000,0	750,0
X-XI	Műtrágyaszállítás	gépi munka	0,15	óra	15 000,0	2 250,0
X-XI	Műtrágyaszórás-alaptrágyázás I.	gépi munka	1	alk.	4 000,0	4 000,0
	Komplex műtrágya (7-21-21)	anyag	250	kg	219,7	54 925,0
X-XI	Maggyártás (rövidtárcsával)	gépi munka	1	alk.	13 000,0	13 000,0
IV/2-3/V-1	Vetőmagrakodás, -feltöltés	gépi munka	0,05	óra	15 000,0	750,0
IV/2-3/V-1	Vetőmagszállítás	gépi munka	0,15	óra	15 000,0	2 250,0
IV/2-3/V-1	Vetés	gépi munka	1	alk.	11 000,0	11 000,0
	Vetőmag (Cellule)	anyag	270	kg	165,0	44 550,0
III/2-3.	Műtrágyarakodás, -feltöltés	gépi munka	0,05	óra	15 000,0	750,0
III/2-3.	Műtrágyaszállítás	gépi munka	0,15	óra	15 000,0	2 250,0
III/2-3.	Műtrágyaszórás-alaptrágyázás II.	gépi munka	1	alk.	4 000,0	4 000,0
	Pétisó (27%)	anyag	250	kg	163,9	40 975,0
III/2-3.	Műtrágyarakodás, -feltöltés	gépi munka	0,05	óra	15 000,0	750,0
III/2-3.	Műtrágyaszállítás	gépi munka	0,15	óra	15 000,0	2 250,0
III/2-3.	Műtrágyaszórás-alaptrágyázás III.	gépi munka	1	alk.	4 000,0	4 000,0
	Pétisó (27%)	anyag	250	kg	163,9	40 975,0
	Bokrosító hengerezés	gépi munka	1	alk.	8 000,0	8 000,0
IV/2-3/V-1	I. Permetezés (herbicid, fungicid, inszekticid, lombtrágya)	gépi munka	1	alk.	8 000,0	8 000,0
	Colombus EC	anyag	1,20	egység	11 870,0	14 244,0
	Falcon Pro	anyag	1,00	l	15 775,0	15 775,0
	Decis Mega	anyag	0,20	l	13 880,0	2 776,0
	Dell Agro Plus	anyag	4,00	l	2 400,0	9 600,0
IV/2-3/V-1	II. Permetezés (fungicid, inszekticid, lombtrágya)	gépi munka	1	alk.	8 000,0	8 000,0
	Falcon Pro	anyag	1,20	l	15 775,0	18 930,0
	Decis Mega	anyag	0,20	l	13 880,0	2 776,0
	Natural Force	anyag	4,00	l	1 900,0	7 600,0
IX-XI	Kombájnolás	gépi munka	1,00	alk.	40 000,0	40 000,0
IX-XI	Terményszállítás kombájnórtól	gépi munka	7,20	t.km	2 000,0	14 400,0
IX-XI	Tárolóhántás nehéz tárcsával	gépi munka	1	alk.	13 000,0	13 000,0
V-VII	Termény ki/be tárolása	gép-és épület	7,20	t	320,0	2 304,0
	Használdozati költség	egyéb közv.	1	ha	140 000,0	140 000,0
	Közvetlen biztosítási költség ("C" típusú tűz, jég, vihar)	egyéb közv.	1	ha	7 854,0	7 854,0
ÖSSZESEN:						542 684

Forrás: MEDINÁNÉ, 2023; CSOLTAI, 2024; AKI, 2024 alapján saját kalkuláció

Bevételek és termelési érték meghatározására alkalmazott anyagok és módszerek

- A vizsgált gazdaság őszi búza hozama üzemi szinten 7,2 tonna/ha volt, így elsősorban ezt vettük figyelembe a számítások során.
- Az őszi búza értékesítési ára az Agrárgazdasági Kutató Intézet, Piaci Árinformációs Rendszere a pair.aki.gov.hu (internet-3) és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (internet 4.) adatait figyelembe véve került meghatározásra 2024 évi átlag árat számolva (77.018 Ft/t).
- A közvetlen támogatások meghatározásánál nem vettük számításba a fiatal mezőgazdasági termelők támogatását (20.066 Ft/ha) és az Agrár Környezetgazdálkodási (AKG) támogatást sem, hiszen mindkettő specifikus és gazdaságonként és vállalásonként eltérő mértékű lehet.

- A búzaszalma, mint mezőgazdasági melléktermék nem került értékesítésre, az a talajba bedolgozásra került a betakarítást követően.
Mindezek fényében a termelési érték a következőképpen alakult (2. táblázat):

2. táblázat: A vizsgált vállalkozás őszi búza ágazatának termelési értéke 2024-ben

A gazdálkodás eredménye és hatékonysága			
Megnevezés	M.e.	Érték	Érték (Ft/t)
Terméshozam - főtermék	t/ha	7,20	
- melléktermék	t/ha	0,00	
Értékesítési ár - főtermék	Ft/t	77 018,00	
- melléktermék	Ft/t	0,00	
Árbevétel - főtermék	Ft/ha	554 529,6	77 018,0
- melléktermék	Ft/ha	0,0	0,0
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	554 529,6	77 018,0
Közvetlen támogatás összesen	Ft/ha	87 933,0	12 212,9
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	642 462,6	89 230,9

forrás: pair.aki.gov.hu és saját kutatások alapján, saját eredmény

A Szenárió Elemzések Vizsgálati Módszerei

A Szenárió Elemzések során elsősorban a piaci árváltozásokat vettük figyelembe, azaz hogyan hatnak a piaci kilengések a vizsgált gazdaság jövedelmezőségére. Megvizsgáltuk azt is, hogy a 2024 júniusi felvásárlási árak mellett, hogyan alakul a vizsgált üzem őszi búza ágazatának fedezeti pontja, azaz hány tonna/hektár hozam lett volna szükséges ahhoz, hogy megtérüljenek a búzatermesztés során felmerülő költségek.

Eredmények és Értékelésük

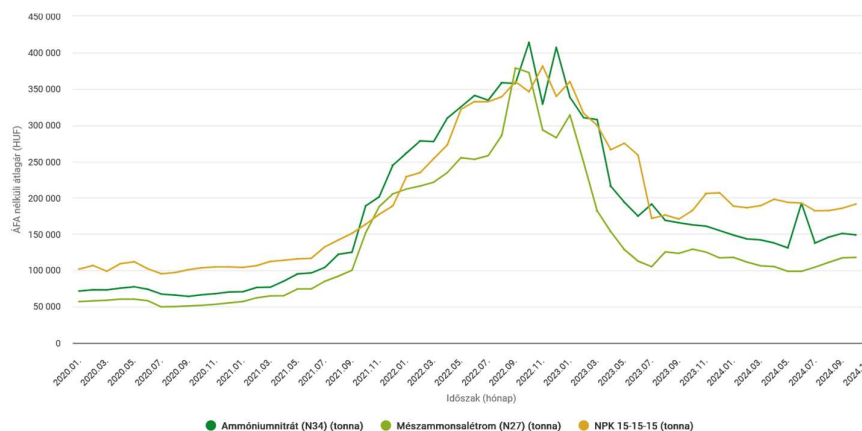
A COVID-19, majd az orosz-ukrán konfliktus 2022. február 24.-i kirobbanása alapjaiban rengette meg a gabonapiacot (1. ábra). A két ország közötti feszültség 2014 óta fokozódott, de az orosz csapatösszevonások hírére 2021 szeptemberétől fokozatosan növekvő termény ár tendencia volt tapasztalható a hazai gabonapiacon. Az igazán dinamikus ár növekedés azonban 2022 februárjától vette kezdetét, ekkor ugyanis 99.400 Ft/tonnáról mintegy 8 hónap alatt 141.275 Ft/tonnára nőtt a búza ára.

1. ábra: A búza árának havi alakulása 2020 január és 2024 december között
(forrás: pair.aki.gov.hu rendszerből történő lekérdezés)

2022 decemberére hazánkban azonban, Magyarország sajátos földrajzi helyzetének köszönhetően, megkezdődött a piaci katasztrófa, ami az országba irányuló Ukrajnából tengeri úton távozni képtelen gabona megjelenésének tudható be. A piacon megjelenő extra mennyiséggel szemben Magyarország védtelen volt, hiszen tengeri kikötő híján az árutovábbítás lelassult és az export korlátozások sem kedveztek az átszállítási folyamatnak. Tehát a piaci pánik hatására elszabaduló gabona árak és a beáramló dömping áru eredményeként néhány hét leforgása alatt tele lettek a hazai terményraktárak, ami a gabona árak zuhanását eredményezte mintegy harmadukra (60.615 Ft/t).

A terményárakhoz hasonlóan nagy mértékben drágult a műtrágya is (2. ábra), 2022-re átlagosan 156%-kal nőtt az ár 2020-hoz képest, az előállítási folyamathoz szükséges földgáz árának drasztikus emelkedése hatására. A MAS (27%) 414.000 Ft/tonnára növekedett 2022 augusztusára. A gabona árakhoz hasonlóan azonban itt is jelentős árcsökkenés ment végbe, ugyanis 2023-ra 105.000 Ft/tonnára (negyedére) mérséklődött az ár.

2. ábra: A műtrágya árának alakulása 2020 január és 2024 december között
(forrás: pair.aki.gov.hu rendszerből történő lekérdezés)

Ahogy a 1. és 2. ábra is tükrözik a konfliktus fokozódó hatására és az EU által bevezetett szankcióknak köszönhetően szinte azonos pályán mozogtak a műtrágya és termény árak. 2023 januárjától, a konfliktus általánossá válásával, a gáz és ezzel a műtrágya piac megnyugvásával, valamint az Ukrajnából Európába irányuló gabona importtal az árak szakadni kezdtek.

A szántóföldi növénytermesztés sajátossága, hogy a termelési költségek nem képesek párhuzamosan lekövetni a piaci árak változásait. Azaz a 2022 októberében elvetett és a 2022 októberé és 2023 májusa között realizált költségek megtérülése leghamarabb csak 2023 júliusában várható. Azaz a mezőgazdasági szektor képtelen a termelési folyamatba menetközben beavatkozni, vagy akár megállítani azt.

Ennek köszönhetően könnyen alakulhatott ki olyan helyzet, hogy az őszi búza termelési költségének 45,87%-át kitevő műtrágyát a 2022 októberi árszinten (N: 380.000 Ft/t, NPK 270.000 Ft/t) került megvásárlásra, amit csak 2023 júniusában használtak fel, amikor egyébként MAS (27%) 125.000 Ft/t az NPK pedig 200.000 Ft/t volt –, azonban a megtermelt terményt már csak 2023 júniusi áron 66.860 Ft/t tudták értékesíteni, szemben a 2022 októberi 138.200 Ft/t árral. Ez azt jelenti, hogy a búza termelési időszakában a műtrágya ára N esetén 304%-kal, NPK esetén 35%-kal változott, azonban a megtermelt búza ára felére (48,38%-ra) csökkent. Mindezek az előre nem látható és a termelés során vissza nem fordítható, meg nem állítható folyamatok vezettek oda, hogy sok vállalkozás esetében az őszi búza ágazatának jövedelmezősége 2023-ban veszteségesen alakult.

2024-re azonban megnyugodni látszott a gabonapiac, ezért jövedelmező gazdálkodási eredményekkel számolhattunk (3. táblázat).

3. táblázat: Az őszi búza termesztési ágazatának jövedelmezősége vizsgálataink alapján

A gazdálkodás eredménye és hatékonysága			
Megnevezés	M.e.	Érték	Érték (Ft/t)
Terméshozam - főtermék	t/ha	7,20	
- melléktermék	t/ha	0,00	
Értékesítési ár - főtermék	Ft/t	77 018,00	
- melléktermék	Ft/t	0,00	
Árbevétel - főtermék	Ft/ha	554 529,6	77 018,0
- melléktermék	Ft/ha	0,0	0,0
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	554 529,6	77 018,0
Közvetlen támogatás összesen	Ft/ha	87 933,0	12 212,9
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	642 462,6	89 230,9
Összes közvetlen költség	Ft/ha	542 684,0	75 372,8
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	11 845,6	1 645,2
Általános költség	Ft/ha	54 268,4	7 537,3
Összes termelési költség	Ft/ha	596 952,4	82 910,1
NETTÓ JÖVEDELEM	Ft/ha	45 510,2	6 320,9

forrás: MEDINÁNÉ 2023, CSOLTAI 2024, AKI 2024 alapján saját kalkuláció

A kalkulációk alapján megállapítható, hogy a területalapú támogatást is magába foglaló termelési érték 642.462,2 Ft/ha, a termelési költség pedig 542.684 Ft/ha, így tehát az őszi búza ágazat 2024-ben jövedelmező, amelynek mértéke 45.510 Ft/ha volt.

Összefoglalás

A COVID-19 és az orosz-ukrán konfliktus 2020 és 2023 között jelentős gazdasági zavarokat okozott a hazai gabonatermesztők számára. A hullámzó termény árak és inputanyag költségek nehezen, vagy egyáltalán nem lekövethetőek a mezőgazdasági szektor sajátosságainak köszönhetően. Munkánk során arra az eredményre jutottunk, hogy az inputanyag árak megnyugodni látszanak, ami pozitív jövedelmezőségi kilátásokat jelez előre. 2022-ben a rendkívüli aszályhelyzet okozott veszteséget és sodort a csőd szélére agrár vállalkozásokat 2023-ban pedig az extrém alacsony felvásárlási árak teheték veszteségessé a termelést. A 2024-es kiegyenlítődési időszak pozitívan hatott majd az ágazatra és hosszú távon fenntartható kiegyenlített jövedelmező termelést jelent majd a szektor számára.

Kulcsszavak: őszi búza, termény árak, orosz-ukrán konfliktus, növénytermesztés, gabona termesztés

Irodalom

- Pásztor Zs. (2024): Agrár piaci jelentések, Gabona és ipari növények, XXVII. évf. 21. sz. 4. p.
 Forrás: <https://www.aki.gov.hu/termek/agrarpiai-jelentesek-gabona-es-ipari-novenyek-449/>
 Csoltai V. (2023): Műtrágya-értékesítés mezőgazdasági termelőknek, XXV. évf. 1. sz. 5. p.
 Forrás: <https://www.aki.gov.hu/termek/mutragya-ertesites-mezogazdasagi-termeloknek-2023-ev/>
 Csoltai V. (2024): Műtrágya-értékesítés mezőgazdasági termelőknek, XXV. évf. 2. sz. 4. p.
 Forrás: <https://www.aki.gov.hu/termek/mutragya-ertesites-mezogazdasagi-termeloknek-2024-i-negyvedev>
 Medináné L. V. (2023): Növényvédőszer értékesítése, XXIII. évf. • 1. sz. 4. p.
 Forrás: <https://www.aki.gov.hu/termek/novenyvedo-szerek-ertesites-2023-ev/>
 Internet-1: <https://agroforum.hu/agrarhirek/agrargazdasag/negyves-melypontot-hozhat-az-eu-2024-25-os-buzatermese>
 Internet-2: <https://www.aki.gov.hu/2024/08/06/emelkedett-az-etkezesi-buza-ara-julius-vegen-magyarorszagon>
 Internet-3: https://pair.aki.gov.hu/web_public/general/showresult.do?id=5014044550&resultId=5048987466&back=1&lang=hu
 Internet-4: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/mezogazdasagi-termeloi-es-raforditasi-arak-2022/index.html>

ECONOMIC ANALYSIS OF HUNGARIAN WINTER WHEAT CULTIVATION IN THE YEAR 2024

József Barnabás Tóth¹, Norbert Pásztor²

University of Nyíregyháza, Institute of Engineering and Agricultural Sciences, H-4400
Nyíregyháza, Sóstói Str. 31/b.

toth.jozsef@nye.hu

University of Nyíregyháza, Institute of Engineering and Agricultural Sciences, H-4400
Nyíregyháza, Sóstói Str. 31/b.

Student

pasztynorbi@gmail.com

Summary

The 2020 COVID pandemic and the armed conflict between Russia and Ukraine, which began in 2022, has had a significant impact on almost all economic sectors, and agriculture is no exception. Between February 2022 and December 2024, the prices of inputs, fuel, and crops underwent considerable fluctuations, posing economic challenges for producers in both livestock farming and crop production. Although domestic market prices now appear to be stabilizing, field crop production, particularly winter wheat cultivation, still cannot be considered unequivocally profitable. The increasingly extreme climate poses an escalating problem, as reflected in the droughts of 2022 and 2024, as well as the widespread national yellow rust epidemic in 2023.

In our research, we aim to highlight the uncertainty surrounding the profitability outlook for winter wheat production in 2024 and explore ways to mitigate potential losses during such a challenging and uncertain period. To this end, we conducted a cost-benefit analysis as a continuation of a 2023 study, focusing on winter wheat harvested in 2024. We determined its production cost, break-even indicators, and profitability conditions.

Keywords: winter wheat, crop prices, Russia-Ukraine conflict, crop production, grain cultivation.